

SZÖVEG –
SZÁM KATI

KÉPEK –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

Ölelésben

Az anyák napi számba szerettem volna interjút készíteni **Tordai Terivel** és **Horváth Lilivel**, de bemutatói miatt Teri nem ért rá. Nemrég a „Nőből is megárt a nagymama” című darabban láttam őket. Az anya-lánya duett az elszakadás, a „kiürült fészek” és az „önálló életkezdet” konfliktusait mutatja be sok humorral, ismerősen csengő mondatokkal, és van a darabban valami a színházi kapcsolatterápián, a szórakoztató görbetükrön túl is. Amit talán a legnehezebb színpadra vinni, sőt, megélni sem könnyű. Segítő, de nem tolakodó, elfogadó, de nem vak – szeretet. Ami nem csak színészi kellék. Követem, ahogy az interjúhoz Lili heteken át egyeztetni velünk Teri programját, gondoskodó, tisztelettel, de nem humortalan odafigyeléssel. Hallgatom, ahogy Teri beszél a lánya tehetségéről – amíg ő nem hallja, mert sminkelik –, arról, mennyire becsüli azért, hogy három gyereket vállalt. Látom, hogyan maradnak benne mindketten otthonosan és jóleső nyugalommal a címlapfotózáshoz beállított ölelésben.

- ◆ Teri nem kér sminket és fodrászt, maga szereti megoldani. Ezért, amíg Lili készül, beszélgetni kezdünk. Percről percre meglep. Azzal, hogy nemzetközi karrierrel a háta mögött, friss Kossuth-díjasként legfeljebb csak önironikus megjegyzéseiben jelenik meg a maníros művésznő. Hogy közvetlen és figyelmes: név szerint emlékszik a stylistra, akivel húsz éve dolgozott egyszer, és interjú közben is módot talál rá, hogy megdicsérje a külsőmet, a műveltségemet, sőt, amikor egy kollégája valahogy szóba kerül, mint nem túl kedves interjúalany, érzékenyen megvédi őt, a színésznői rivalizálás árnyéka nélkül: „Biztosan a betegsége miatt volt ilyen. Nem tudnám ezt, ha nem történik meg velem tavaly a csípőprotézis-műtét. Ilyenkor olyan mértékben kell magadat összeszedni, annyira magadra kell koncentrálni, hogy nem tudsz osztogatni. Soha annyi helyes férfi nem szólított meg, mint amikor elkezdtem mankóval járni, hogy milyen bátor vagyok, hogy ezt vállalom.” Amikor megkapta a Kossuth-díjat, egy villáminterjúban azt mondta, a mosolyát tudja adni a fiataloknak. Erről kérdezem.

A FIATALOK TOMBOLJANAK, KERESGÉLJENEK, DE AZ ÉN GENERÁCIÓMNAK MÁR NEM EZ A FELADATA.

– A mosoly és az odafigyelés nagyon fontos a fiataloknak, és az is, hogy meghallgasd őket. A tudálékos öregeket, akik állandóan nagy életbölcsesekkel traktáltak, én sem szerettem annak idején. Ráadásul engem nagyon érdekel, mit mesélnek. Mert megöregszel, de a kíváncsiság nem múlik el, legbelül tudni akarod, mi történik. Olyan érdekes ez a világ! Az öregség ajándék, lehetőség, hogy még mindig rácsodálkozhass a világra. Egyetlen dologban van bennem irigység: ha látok házaspárokat 30–40–50 évig együtt élni. Csodálom őket, hogy milyen szépen meg tudták csinálni a közös életutat. Én Lilire vagyok büszke. Szerintem az nem semmi, hogy egy ilyen világban három gyerek számára meg tudja teremteni azt a szeretetet és honi meleget, hogy szabadok is lehessenek, és mégis megmaradjanak a gyökereik. És ezt ő tudja.

Én Egerben nőttem fel, minden alaplolgot, a természet, a virágok, az emberek szeretetét, a pontosságot abból a kisvárosból hozom. Nekem már Pest is távol volt, és akárhol fordultam meg a világban, hiába voltam sikeres, hiába szerettek, elveszettnek éreztem magam, mert nem volt meg a sarki hentes, a tanító nénim, az uszoda, ahol megtanultam úszni... Egy ilyen kis országban talán nem fér el ennyi tehetséges ember, menjenek hát ki, hódítsák meg a világot, szerezzenek tapasztalatot, adjon nekik lendületet a szabadság tudata, a választás lehetőségének öröme! Ha ez megvolt, később nem irigykedünk, nem sóvárgunk mások élete után, hogy mi lett volna, ha... Minden döntésben benne vagyunk mi magunk is. Felelünk az életünkért.

– A Kossuth-díj is egyfajta visszajelzés, hogy érdemes volt hazajönni?

– Világpolgárként érezhetjük magunkat boldognak, de olyan mélyek a gyökereink, hogy bárhol vagyunk a világban, soha nem felejtjük el. Nagy öröm a díj, mert nem egy szerepnek vagy produkciónak szól, hanem lassan 56 évnek, hiszen 20 éves korom óta dolgozom. Lili hívott fel telefonon, mert ő fogadja az e-mailjeimet. „Ó – mondom –, viccelsz!” Remélem, hogy a mennyből anyukám is látja, és örül neki, de ilyenkor az ember már visszafelé gondolkodik, nem a felmenői jutnak eszébe. Lili volt ott velem a Parlamentben, és az járt a fejemben, hogy egyszer majd az unokáimnak is fontos lesz.

Nem most, mert a kamasz gyerekek még a saját sikereikkel vannak elfoglalva, ez így természetes. De egyszer majd megértik, hogy mennyi munka van benne, amíg valaki megkap egy ilyen díjat. Át kell adnunk nekik azt az üzenetet, hogy olyan pályát kell találniuk, amelyben örömet lelnek, és amiért lelkesen és sokat tudnak dolgozni. Nagyon jólesett, hogy a díjátadó után Törőcsik Mari is felhívott – ez az egyik fontos dolog, amit tőle lehet megtanulni: ő figyelt mindig a legszebben a kollégákra, fiatalra, idősre, az öltöztetőnőtől a világosítón át mindenkire. Ő volt szociálisan a legérzékenyebb. Eszembe jutott a szakmai tanárom, Pártos Géza, és Vámos László is, aki beszédet tanított. Az, hogy milyen óriási műveltséget kaptunk a főiskolán, akár színházból, akár zene- vagy művészettörténetből. Mindenki más akolból jött, én nem voltam pesti, nem vittek az Operaházba, de jó emberekre tudtam figyelni, szívtam magamba mindazt, amit megtanulhattam tőlük.

Tisztában vagyok vele, hogy amit én képviselek, ma nem feltétlenül trendi, én már kimentem a divatból. De szórakoztató érzés, hogy azért még hatással vagyok a környezetemre. Mint amikor találsz a szekrényben egy régi ruhadarabot: a gallérja tetszik, az öve nem, ezt megtartod, ezt már nem hordom – az én figurámban is találnak talán olyasmit, amit követni lehet. Ha például a hároméves unokám meglátja, hogy veszek egy könyvet, ő is elővesz egyet.

JÁTSZOM, HA A SZÍNPADON VAGYOK, HA A GYEREKEKKEL FOGLALKOZOM, MOST PEDIG ÉPPEN FOTÓZÁST JÁTSZUNK.

– Mostanáig azt hittem, hogy a filmekből ismert arisztokratikus, kicsit hideg szépség közel áll az igazi Tordai Terihez. Egy tévés beszélgetésben hallottam, hogy ez a nagymamától ellesett karakter. Az életben is fontosak ezek a női minták, vagy inkább a szerepekbe épülnek be?

– Az élet a legizgalmasabb színház, mindenki számára játéklehetőség. Minél több hatást engedsz át magadon, annál inkább benne maradsz az igazi életben. Nemcsak a divatban igaz ez, hanem így van ez észben, dinamikában, lélekben. A környezetemben élők mindig erőt adnak, szeretek köztük közlekedni, figyelni, tanulni. Persze, idős korban az őszinteséggel sem árt vigyázni, de a kapcsolat borzasztóan fontos. Én sosem akartam királynő lenni, legfeljebb második vagy harmadik udvarhölgy. Ha balett-táncos lettem volna, nem szólót szerettem volna táncolni, hanem pa-dö-dőt.

– Ha már a divatot összehoztuk a lelki attitűddel: mindig magát sminkeli, ahogy most is, a fotózáson, nem kér fodrászt sem. Miért?

– Ebben öntörvényű vagyok. Mert meg kell szokni egy arcot. Ismerem a lefelé álló szemem, tudom, mit érdemes kiemelni és mit eltakarni. Ezt nagyon megtanultam, ez is a szakmámhoz tartozik.

Ahogy az öltözködés is. Nagy szemeket meresztünk, amikor két beállítás között Teri közli, hogy most kockás inget veszi föl egy virágos kendővel. És működik!

– Színészként is öntörvényű?

– Nem, a karakteremet úgy gyurmázhatja a rendező, ahogy akarja, bírom a kritikát, és rugalmas vagyok. Igyekszem nyitottan élni, odafigyelni másokra és az apró örömökre. Korábban arra számítottam, hogy bolond nagynéniket fogok játszani idős koromra, de most más a divat. Esztergályos Cilivel játsszuk például a Zserbótangót, élvezzük, hogy két teljesen különböző színésznőkaraktert alakítunk, akik vitatkoznak, gyűlölködnek, de nagyon szeretik egymást. Fantasztikus, hogy egyszerre kaphattunk Kossuth-díjat is.

– Mintha az utóbbi szerepei közelítések lennének egy-egy kapcsolatra, kevés szereplővel. A Zserbótangó mellett ilyen A Szkalla lányok, a Nőből is megárt a nagymama...

– A Szkalla lányok azért jött létre, mert Béres Ilivel együtt végeztünk a főiskolán, és korábban csak a Csütörtöki hölgyekben játszottunk együtt, szerettünk volna valami mást is. Radnóti Zsuzsa, Örkény özvegye ajánlotta a Macskajátéknak ezt a „házikoncertesített” változatát, amelyet Berényi Gábor írt át. A darab a két nővérre fókuszál. Szeretjük nagyon, és a közönség is. Aki olyan sokat filmezett, mint én, annak nem csak a nagy színházi távolságok léteznek, nyugodtan nyújtja a ráncait, a könnyeit. Én is szeretek igazán közel menni. De például A kőszívű ember fiait is játsszuk, teltházzal. Jókai-szöveg gyönyörű lányokkal, izgalmas fiúkkal, vívással, harccal, Tolcsvay zenéjével. Az első sorokban kilenc év körüli fiúk ülnek, akár a középső unokám. És ezek a fiatalok, akik valószínűleg egész nap a telefont nyomkodják, a végén 15 percig állva tapsolnak, mintha csak beatkoncerten lennének. Nagyon értékes előadás; Baradlaynét játszom, és a legfontosabb mondatom ez: „Azt nem engedhetem, hogy mindhárom fiam hazájától elidegenedjék.” Ez a mondat még a '60-as években sem szólt ekkorát! A mi színházunk, az Újszínház, arra esküdött föl, hogy csak magyar darabokat játszik, és látható, hogy ennek van közönsége. A színészek elismerik egymást, jó bemenni a munkahelyre. Közben pedig szeretem, amit a többi színház csinál, izgatnak az érdekes kísérletezések, de hiszek abban, hogy Picassót akkor érted és élvezed, ha előtte Munkácsyt is megértetted és megszeretted.

NE IS VÁRD, HOGY MAJD VALAKI AZT MONDJA, MILYEN JÓ ANYUKA VOLTÁL, MILYEN JÓKAT FŐZTÉL! CSAK AZ A FONTOS, HOGY MILYEN ANYUKA VAGY MOST.

– Nem lenne kedve egy kis Picassóhoz is?

– Az elsők között voltam benne Jancsó darabjaiban, ráadásul férfiszerepet játszottam, én voltam a Hasfelmetsző Jackben Watson. Sherlock Holmes, vagyis Major Tamás mellett, tolószékekben mondtuk a párbeszédet. Gaál Erzsivel, aki jóval megelőzte a későbbi Zsótér-vonulatot, sokat dolgoztam, például az Éjjeli menedékhelyben, lila patkányokkal a színen. Szóval, benne voltam az alternatív produkciókban, tudom, hogy mit akarnak a fiatalok, és értem is a törekvéseiket. Mostanában azonban inkább azt szeretném – talán hiúság ez –, hogy egy jópofa, idős hölgyet lássanak bennem, nem vágyom annyira az alternatív színházi szerepekre. Megvolt az a szerelem is. Most már fontosabb, hogy inkább nevéssenek rajtam, és legyen szerethető, idős ember.

– Hiúságnak nevezi, de nem lehet, hogy valójában az is fontos Önnek, hogy értéket, ideálokat és reményt adjon a közönségnek, ne csak kérdéseket, kételyeket?

– Ezt okosan mondod. Nem akartam kritizálni az alternatív szemléletet, de az az igazság, ha engem földegesítenek, és rosszkedvvel megyek haza, én már nem tudom ezt visszabillenteni magamban, mert túlságosan mélyen érint. A fiatalok tomboljanak, keresgéljenek, de az én generációmnak már nem ez a feladata.

– Mi ad erőt ehhez a feladathoz?

– Sok nehézség volt az életemben. A magam sikertelenségének éltem meg, amikor szétment a házasságom. Válás után teljesen gyökér nélkül maradtam. Anyám már nem élt, a családom szétesett, Lilire sem akartam terhelni a problémámat. A ferenceseknél, a pasaréti közösségben nyertem vissza a lelki békémet. Gyerekkoromban megkereszteltek, Egerben elsőáldozó voltam, aztán bér málkóztam, de nem voltam igazán hívő. Mégis, amikor szükségem

volt rá, az Isten csinált rendet az életemben. Ez ajándék, senkire nem kényszerítem rá, de nekem tartást ad, megkönnyíti a hétköznapjaimat. Mintha lenne az életemben egy családfő, akihez mindig fordulhatok a gondjaimmal. Emellett anyámmal, nővéremmel, mindenkivel beszélgetek gondolatban a mai napig, emlékszem rájuk, a gesztusaikra, a mondataikra. Azt szeretném, ha majd 120 évesen – ennyit adok magamnak – meghalok, rám is emlékezzenek az unokáim, hogy jaj, a Teri ezt mondta, neki ez az előadás tetszett. Most valahogy kerek az életem, és kérem a Jóistent, hogy tudjak adni a környezetemnek.

Arra gondolok, hogy a szokásos hatoldalnyi interjú már szinte kész, és Lili még szóhoz sem jutott. Persze nem kizárt, hogy ebbe nőtt bele, hiszen egy sikeres színésznő – bármennyire is jó anya – valószínűleg akkor is árnyékot vet a lányára, ha az ugyanolyan szép és tehetséges. Lili leül mellénk, és miután biztosítja Terit, hogy majd elkéri tőlem a szöveget és átolvassa, kettőjük új darabjáról kezdünk beszélgetni.

– Tart még az életetekben is az az elszakadás, amiről a darab szól?

Lili: Én ezt nem nevezném elszakadásnak, hiszen a kapcsolat tovább él, csak változik.

Teri: De bizony, ez elszakadás, és tart, nagyon sokáig. Ugyanezt fogod érezni te is, amikor a három fiókád kirepül a fészekből...

Lili: De aztán visszajönnek...

Teri: De az már nem ugyanaz. Egyszer csak azt veszed észre, hogy hú, de hátrébb kell lépni! Hú, de nem szólhatok bele a lányom döntésébe!

Lili: Az már előfordult velem is, hogy mondtam: kisfiam, hívj föl mindennap a táborból! Tudom, nem szép dolog, hiszen minek is hívna, ha jól érzi magát, de nekem jólesik.

Teri: Ha egy gyerek elköltözik otthonról, az hirtelen

kupán veri az embert. Viszont ne is várd, hogy majd valaki azt mondja, milyen jó anyuka voltál, milyen jókat főztél! Csak az a fontos, hogy milyen anyuka vagy most.

- Lili, először két fiad született egy olyan családban, ahol a női vonal a meghatározó.

Lili: Nők között nőtettem föl, meg kellett tanulnom a férfivilágot, meg kellett szoknom, hogy másképp kell szólni, kérni, dicsérni. Az is nagy ajándék volt, hogy a harmadik kislány lett.

Teri: Lili a gyerekek születése után határozottabb lett. Nehéz egy ismert ember mellett fölnőni, ennek nem örülnek a gyerekek, amióta viszont három gyereke van, megerősödött az önbizalma.

- Édesanyád hivatásán keresztül szeretted meg a színészmesterséget?

Lili: Nem a művészöltözőben nőtettem föl, nem voltam szereplős kislány. Egyszer megkértek, hogy szinkronizáljak egy egymondatos szöveget, azt sem akartam. Szépen mondtam verset, ezért elvittek Földessy Margithoz, és ott mindent megtanultam, de később döntöttem el, hogy színésznő leszek, mintha a gének efelé löktek volna. Nagyon sikeresen indult a pályám, hamar Jászai-díjat kaptam. Talán az utolsók voltunk, akik még ugyanúgy ismertük meg a szakmát, mint Mamáék. Hamar leszerződünk egy színházhoz, izgatottan néztük a próbatáblát... kicsit fájlalom is, hogy mindez megváltozott.

Teri: Egy színész szülő sem örül annak, ha a gyereke színész akar lenni, mert egy harcos élettel kell szembenéznie. De ha Lili boldog, akkor le fog küzdeni minden akadályt, mert tehetsége, az van. Ha együtt játszunk, el is felejtjük, hogy anya és lánya vagyunk, egymásból tudunk játszani. Lili Földessy Margitnak rögtön a kedvence lett, hívta is tanítani. Hihetetlen adottság az, ha valaki hatással tud lenni a 6-12 évesekre, és meg tudja erősíteni őket abban, kik is valójában.

Lili: Mindig sokat terelgettem az unokatesóimat, és volt érzékem a pedagógiához, láttam, hogy hatással tudok lenni a gyerekekre. A gyerekeim és később a tanítás sokat hozzátett a kommunikációmhoz, a színészethez is. A tanítás is genetikai örökség lehet, hiszen Lili mami, a nagymamám is tanított. A Lili Suliban fölszabadulnak a gyerekek, mert azt érzik, hogy itt nincs jegy, lehet viccelni. A teljes elengedettség, az önfeledt játék kulcsélmény. Fantasztikus az a szabadság, amit ez

a szakma adni tud! Játsszom, ha a színpadon vagyok, ha a gyerekekkel foglalkozom, most pedig éppen fotózást játszunk. Színes, mindig változó feladat ez, amit nagyon szeretek, még ha hiányzik is belőle az a biztonság, amit egy nyolcórás munkahely ad.

- Anya-gyerek kapcsolatban magasan van nálatok a mérce. Úgy érzed, lehet ilyet három gyerekkel is fenntartani?

Lili: A kicsi lányom még nagyon kötődő, a fiúk közül hol egyik, hol másik van közelebb. Szerintem az anya-lánya kapcsolat nagyon szoros lehet, nem tudom, a fiúkkal ez hogy alakul, de remélem, ugyanúgy.

- Mi a kiskamaszokhoz a kulcs?

Lili: A beszélgetés. Bármennyire fáradt vagyok előadás után, nagyon igénylik. Mindig meg kell hallgatni őket, és ugyanolyan fontosnak érezni a gondjaikat, mint a sajátjainkat. A tanításban küzdök a digitális világgal, a fantázia és a kreativitás eszközeivel. Azok, akik sokat játszanak telefonnal, számítógéppel, le vannak ragadva, nem szárnyal úgy a fantáziájuk.

- Az „érzelmi házimunka” női feladat?

Lili: Nem feltétlenül, ez attól is függ, hogy például ki a szigorúbb a családban. Mi mindketten beszélgetősek vagyunk. Tudjuk azt is, hogy fontos a gyerekek művészeti nevelése, az önkifejezés megtanítása. Ez nem minden anyának egyértelmű: a műpás Ringatón tapasztaltam, hogy vannak anyukák, akiket meg kell tanítani a gyerekmondókákra, dalokra. Szeretném a Lili Sulit kibővíteni, találni egy helyet, ahol a szülők és a gyerekek a kezdetektől 10-11 éves korig szellemi-lelki megerősítést kaphatnának. Zene, mozgás, anya-gyerek kapcsolat... Annyi jó embert ismertem meg, akik a család, a gyerek, a fejlesztés témában hozzá tudnának tenni ehhez.

Terire pillant, aki közben magunkra hagyott, hogy beszélgessünk, de Lili érzi, hogy már menne. „Folytathatjuk később?” „Persze” – de sejtem, hogy ez nem mostanában lesz, hiszen bőven megvan már a nyolc oldal is. Lili egyáltalán nem csalódott, bár szívesen beszélne még a szórakoztató színházról, és arról, hogy szeretne egy monodrámá-bemutatót. Biztos vagyok benne, hogy mindezt meg is fogja valósítani. Erről eszembe jut az is, hogy egy hete egy fellépése előtt a színpadra készülődve a tűzpiros álmomagassarkút visszatette a dobozba, mert a partnere farmerban érkezett és nem akarta túlöltözni. Irigylésre méltó képesség, ha valaki érzi, mikor minek van itt az ideje. ♦